

Линовицкая О., кандидат философских наук, доцент, Киевский национальный медицинский университет имени Богомольца (Украина, Киев), gileya.org.ua@gmail.com

Образование в структуре современного философско-педагогического дискурса.

Анализируется основное содержание и философская сущность образования как социального института формирования знаний и компетенций в подготовке подрастающего поколения к самостоятельной жизни и труду; автор обращается к толкованию этого феномена такой классикой философии, социологии и культурологии, как Е. Дюркгейм, Т. Парсонс, П. Сорокин, Я. Шпенглер, Е. Фромм и др.

Ключевые слова: человек, образование, культура, ответственность.

* * *

УДК 001.895 (063)

Москалик Г.

кандидат философских наук, доцент, докторант,
Національний педагогічний університет
ім. М. П. Драгоманова
(Україна, Київ), gileya.org.ua@gmail.com

ФІЛОСОФІЯ ВПРОВАДЖЕННЯ ІННОВАЦІЙ В ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАТИВНОМУ СЕРЕДОВИЩІ ОСВІТИ

Проаналізовано та осмислено шляхи та бар'єри впровадження інновацій в освіті в умовах інформаційно-комунікативного середовища. У дослідженні виявлено та сформульовано стратегічний напрямок перспективного розвитку системи освіти України, механізми інтеграції до світового системного інформаційного суспільства та втілення нових педагогічних технологій. Основними індикаторами їх втілення автор вбачає: теоретичні знання як показник соціальної диференціації і стратифікації населення, інтелектуальний потенціал як інфраструктуру інформаційного суспільства.

Ключові слова: інформаційно-комунікативне середовище, соціальна диференціація, стратифікація населення, інтелектуальний потенціал, технології.

Підвищення інтелектуальної наповненості інформаційно-комунікативного середовища є нагальною потребою, продиктованою інтенсивним розвитком знань, обвальним характером інформації, інтенсифікацією комунікацій, обсяг яких зростає в геометричній прогресії. В той же час, навчальні можливості людини (дитини, учня, студента) залишаються практично незмінними. Механізмом розв'язання цієї суперечності є педагогічна інноватика. Сенс останньої – в діалектичному поєднанні новітнього знання та інформації з глибинними освітніми традиціями. Реалізація інноваційних процесів в освіті, які б, з одного боку, забезпечували приріст новітніх знань та сприяли формуванню потрібних сучасній людині компетенцій, з другого – убезпечили б освітній процес від можливих руйнацій та безпідставного заперечення “старих знань”, є можливим лише при умові глибокого філософського осмислення теоретичних підвалин сучасної інноватики, обґрунтування шляхів та технологій її впровадження. Зупинимось на цьому більш детально.

На початку 90-х років ХХ сторіччя у вітчизняній педагогіці були проведені дослідження в галузі освітньої інноватики, що дало поштовх до масового впровадження даного поняття в педагогічну науку і практику. Під інновацією в цілому, розуміється процес створення, освоєння, використання і розповсюдження нового в освіті. В роботах Е. Дніпрова, В. Загвязінського, М. Поташника, В. Лазарева, А. Саранова, В. Сластьоніна інноваційний процес розглядається через інноваційну діяльність людини,

направлену на зміну рутинних компонентів репродуктивних видів його діяльності.

Зріс масовий характер застосування нового. У зв'язку з цим загострилася потреба в новому знанні, в осмисленні нових понять, таких як “новина”, “нова”, “інноваційний процес”, “інновація” та ін. Свідомо упустимо визначення всіх понять, зупинемося на понятті “інновація” та зазначимо, що дане слово є пряма калька з англійського “innovation” та означає нововведення, новизну, новаторство [5, с. 3].

Інновація часто проявляється в адаптації конкретної освітньої ситуації до змін, які вже відбулися в самій системі освіти або житті суспільства [22, с. 65]. Ми ж говоримо про інновацію, як цілеспрямоване і кероване внесення змін в освітню практику шляхом створення, розповсюдження та освоєння новоутворень [25, с. 1].

Слід зазначити, що в освітньому процесі поряд з освітніми інноваціями тісно переплітаються поняття педагогічних інновацій, які направлені на вирішення різноманітних педагогічних проблем оригінальними, нестандартними шляхами. Як результат такої творчої діяльності є зростання педагогічної майстерності вчителя, керівника і т.д. [24].

Також, говорячи про актуальність інноваційних процесів слід зазначити, що освітні інновації володіють величезним системним ефектом впливу на всі компоненти педагогічного процесу, загальну структуру і діяльність педагогічного співтовариства в цілому припускають особовий і творчий процес виховання дітей, охоплюють всю сферу освіти і підготовки вчителя, що здійснює різноманітні функції – експерта, консультанта проектувальника, педагога інноваційних шкіл.

Мета дослідження полягає у визначенні та обґрунтуванні основних контурів філософії модернізації освіти в контексті глобалізації та інформаційної революції.

У якості об'єкта дослідження постає освіта як соціокультурний феномен.

Предмет дослідження – філософська парадигма модернізаційних змін освіти, які спричинені трансформацією інформаційно-комунікативного середовища.

В основу реалізації в Україні концепції інноваційної освіти, як зазначено в Національній доктрині розвитку освіти, можуть бути встановлені наступні постулати:

1. Методологія діяльності є привідним механізмом від філософської парадигми до практики освіти, тобто доцільно звертатися до сучасної філософської картини світу, методології людської діяльності і аналізу інноваційної ролі людини.

2. Фундаментальний шлях модернізації освіти полягає в розвитку інноваційних здібностей індивіда, що є метою інноваційної освіти.

3. Пряме, некритичне запозичення зарубіжної освітньої практики – небезпечно і неправильно. Характер передачі знань між людьми, людське сприйняття і методологія діяльності завжди несуть особливості національної своєрідності [21].

На думку В.П. Андрушенка, не дивлячись на всі позитивні сторони інноваційної освіти, можна виокремити принаймні два проблемні аспекти [1].

Перший торкається глибокої відмінності двох видів опису об'єктів діяльності: кількісного (параметричного) і якісного. Практика, що склалася у сфері освіти має сильне домінування у бік кількісних оцінок. Важливим в цьому зв'язку проблемним аспектом інноваційної освіти є необхідність формування і упровадження в практику діяльності вищих навчальних закладів і їх структурних підрозділів культури і методології багатокритерійної постановки і рішення інноваційних задач, оптимізаційною функцією яких є підвищення якості підготовки фахівців нового покоління.

Нерідко монокритерійна постановка проблеми, що зводиться до пошуку одного оптимального варіанту, володіє серйозними методологічними і світоглядними обмеженнями, розкриває існуючі внутрішні суперечності, обмежує інформацію, необхідну для реалізації інноваційних технологій у сфері освіти, створює помилкове враження про принципову завершеність інноваційного процесу. Для усунення і попередження вказаних відмінностей і протиріч необхідна багатокритерійна постановка задач, що визнає природну складність потреб і прагнення конкретного індивіда. Застосування сукупності критеріїв можна адекватно відобразити прагнення і бажання досягнення кращих корисних результатів з найменшими витратами і мінімальними несприятливими засобами використання інноваційних технологій у сфері освіти [1].

Цю ж думку продовжує в своєму виступі на з'їзді ректорів Європи в Празі, І.Ф. Прокопенко, зазначивши важливість вимог до професійних і особистісних якостей педагога та обумовленість необхідності переорієнтації педагогічної освіти на виховання професіоналу нової генерації [6]. А це можливо тільки в умовах інноваційних перетворень. При цьому важливо враховувати загальноцивілізаційні тенденції розвитку національних освітніх систем у ХХІ ст., до яких, зокрема, належать системне підвищення якості освіти, її гуманізація і гуманітаризація, розбудова на засадах безперервності формування єдиного освітнього простору в Європі та перехід до інноваційного навчання [6].

В педагогічній літературі виділяється два типи інноваційних процесів в області освіти. Перший тип – інновації, що відбуваються значною мірою стихійно без точної прив'язки до потреби, що породжує, або без повноти усвідомлення всієї системи умов, засобів і шляхів здійснення інноваційного процесу.

Другий тип нововведень – інновації в системі освіти, є продуктом усвідомленої, цілеспрямованої, науково культивуваної, міждисциплінарної діяльності. З точки зору управління, стихійні і цілеспрямовані інновації поділяються на чотири підтипи (М.С. Бургін): науковий – контрольні функції виконують наукові організації; науково-адміністративний – контроль здійснюють вони ж при підтримці органів управління народною освітою; адміністративно-науковий – контроль і управління здійснюють органи управління, спираючись на науку; політико-адміністративний – контрольні функції беруть на себе адміністративні органи.

Одні типи зустрічаються частіше, а інші рідше, внаслідок наявності деякої кореляції між значеннями ознак класифікації. Так, стихійна інновація швидше за

все буде однорідною і природною а цілеспрямована – детермінованою і розширюється.

М.В. Кларінім технологія розглядається як технізація навчального процесу, програмованого навчання і комп'ютеризації (нові інформаційні технології) [10, с. 215-230].

Поряд з цим українськими педагогами розглядаються поняття “навчальних технологій”, “технологій навчального процесу”. При цьому останнє є моделювання змісту, форм і методів навчального процесу відповідно поставленої мети [23, с. 52-62].

Генеральним по відношенню до інших категорій є поняття “освітньої технології”, яке синтезує в собі вплив освітнього середовища на процес створення і функціонування адекватної потребам і можливостям особи і суспільства теоретично обґрунтованої навчально-виховної системи соціалізації особового і професійного розвитку і саморозвитку людини в освітній установі. Технології навчання і виховання є педагогічними технологіями, оскільки їх розробка і реалізація здійснюються на основі законів психолого-педагогічної науки і вони реалізуються безпосередньо в рамках педагогічної взаємодії педагога і студента [27 с. 51].

Про важливість оволодіння інтенсивними інтерактивними технологіями навчання майбутніх учителів наголошує І.Ф. Прокопенко. На його думку, такі інтерактивні технології навчання, як рольові, імітаційні ігри, тренінги, кейси, ігрові проектування, технології критичного мислення, креативні техніки й багато інших прийомів розвивають базові компетентності студента, формують необхідні для професії вміння і навички, створюють передумови для психологічної готовності впроваджувати в реальну практику освоєні технології [6].

Як зазначає І.А. Зязюн, інноваційна технологія повинна чітко відповідати поставленим дидактичним задачам. В інноваційних моделях навчального процесу педагог стає організатором самостійного навчання пізнання, не головною діючою особою в групі учнів (студентів), а режисером їх взаємодії з навчальним матеріалом [7, с. 56].

Згідно результатам проведеного дослідження Ю.З. Гільбухом наукова слабкість роботи педагогів-новаторів обумовлена обмеженістю використання при цьому психологічних знань. Це все тому, що в основу їх інновацій встановлені не ті, або інші теоретичні концепції, а інтуїтивні припущення та ідеї, породжені різноманітним накопленого практичного досвіду [5].

Наступною дієвою особою в даному процесі є студент. Учасники заняття залучаються до обговорення реальної педагогічної ситуації і тому виявляють активну позицію. Вибір кращого рішення в контексті поставленої педагогічної проблеми відбувається через аналіз ситуації й оцінку напрацьованих альтернатив. Студенти засвоюють характеристики та види аналізу: системний, праксеологічний, аксеологічний, кументальний, ситуаційний, управлінський, економічний, соціологічний, політологічний, психологічний, педагогічний тощо.

Однією з умов успішної реалізації інноваційних технологій у вищих навчальних закладах виявляється

дотримання їх основних принципів. Іншими словами, інноваційні технології за своїм змістом повинні відповідати основним методологічним принципам. При цьому зазначимо, що методологічний апарат базується на дотичності до психології, педагогіки, соціології, проектування складних систем, теорії автоматизованих систем управління, досягнення інших наукових дисциплін.

Саме в системному і міждисциплінарному підходах закладені основи вдосконалення і підвищення ефективності реалізації інноваційних технологій у сфері сучасної освіти.

Таким чином, існуюче проблемне поле інноваційної освіти вказує на необхідність формування і впровадження в практику діяльності вищих навчальних закладів і їх структурних підрозділів культури і методології полікритеріальної постановки та рішення інноваційних задач.

При такому підході педагог займає активну особово-орієнтовану позицію з переважанням організаційної і стимулюючої функції, демократичним стилем поведінки, підтримкою ініціатив студентів, установкою на партнерство, солідарність, спільну діяльність, індивідуальну допомогу, орієнтацією студентів на рішення творчих і продуктивних задач, що визначають ество і мотиви вибору знань в рамках майбутньої професії.

Сам навчально-виховний процес в умовах використання інноваційних технологій в сучасному ВНЗ припускає гнучкість і можливу корекцію на основі психолого-педагогічних діагностичних досліджень особи студентів для реалізації її інтелектуального потенціалу, забезпечення успішності навчання, перевірки високопрофесійних, зрілих і здорових фахівців нової генерації.

В свою чергу інноваційні технології можуть розглядатися в двох аспектах: як явище і як процес. В першому випадку вони є будь-якою ціле направленою зміною форм і методів управління, орієнтованих на заміну їх елементів з метою прискорення, полегшення і покращення виконання поставлених задач. В другому випадку вони є процесом, що включає стадії їх розробки, впровадження, освоєння і стабільного функціонування з реалізацією виникаючого ефекту [3].

Отже, результативність використання інноваційних технологій в сфері освіти розглядається як функція оптимізації інноваційної поведінки та культури учасників освітнього процесу, творчого потенціалу викладача і студента, їх готовності до використання інноваційних технологій, дотримання методологічних принципів та усунення психологічних бар'єрів в інноваційній діяльності.

Інноваційне навчання передбачає і готовність до дій в нових умовах, дослідження того, що може відбутися або необхідно. Головним знаряддям реалізації інноваційної освіти є інформаційні технології.

В розділі "Інформаційні технології в освіті" Національної доктрини розвитку освіти підкреслюється, що її пріоритетом є впровадження сучасних інформаційно-комунікаційних технологій, які забезпечать подальше вдосконалення навчально-виховного процесу, доступність і ефективність освіти,

підготовку молодого покоління до життєдіяльності в інформаційному суспільстві. Це досягається шляхом:

- забезпечення поступової інформатизації системи освіти, направленої на задоволення освітніх, інформаційних і комунікативних потреб учасників навчально-виховного процесу;

- впровадження дистанційного навчання з використанням в навчальному процесі інформаційно-телекомунікаційних технологій разом з традиційними засобами;

- розробки індивідуальних модульних навчальних програм (залежно від конкретних потреб), а також випуску електронних підручників;

- створення індустрії сучасних способів навчання, які відповідають світовому науково-технічному рівню. Так, саме реалізація Національної доктрини розвитку освіти забезпечить перехід до нового типу гуманістично-інноваційної освіти, що сприятиме суттєвому збільшенню інтелектуального, культурного, духовного морального потенціалу конкретних індивідів і суспільства в цілому [21].

Особливістю більшості нових інформаційних технологій у вищій освіті є те, що вони базуються на сучасних персональних комп'ютерах. Під засобами нових інформаційних технологій розуміються "програмно-апаратні засоби і пристрої, функціонуючі на базі мікропроцесорної техніки, сучасних засобів і систем телекомунікацій інформаційного обміну, аудіо-, відеотехніки і т.п., забезпечуючи операції по збору, продукуванню, накопиченню, зберіганню, обробці, передачі інформації" [26].

Інноваційні процеси в системі освіти засвідчують якісно новий етап взаємодії й розвитку науково-педагогічної та педагогічної творчості і процесів застосування її результатів. Для нього характерною є тенденція до ліквідації розриву між процесами створення педагогічних новацій і процесами їх сприйняття, адекватного оцінювання, освоєння і застосування, а також до подолання суперечності між стійкістю цих процесів і можливістю та необхідністю свідомого управління ними. Педагогічна інноватика відповідно до особливостей інноваційних процесів охоплює такі теоретичні блоки понять і принципів: створення нового в системі освіти і педагогічної науки; сприйняття нового соціально-педагогічним співтовариством; застосування педагогічних новацій, а також систему рекомендацій для теоретиків і практиків щодо пізнання інноваційних освітніх процесів та управління ними [14].

Щоб знайти свій, індивідуально-неповторний почерк у професійній діяльності, кожному вчителю необхідно пізнати загальні закони педагогічної праці, виробити професійну компетентність, розвинути у себе професійно значущі якості, до яких можна віднести ставлення до своєї професії, людям, що вступають у взаємодію в ході цієї професійної діяльності, речам, природі, а також систему мотивів, форм і способів професійно-рольової поведінки в яких ці відносини реалізуються [16, с. 168].

Зберігаючи всі родові риси інноваційних процесів, педагогічні нововведення відрізняються від аналогічних процесів в інших сферах перш за все тим, що "об'єкт" дії інновацій "предмет" їх діяльності - це жива,

володіюча неповторним “Я” особа учня, що розвивається. Саме на вдосконалення процесу розвитку цієї особистості і повинні бути направлені будь-які педагогічні нововведення. Якщо ж діяльність вчителя-новатора направлена на “породження нового” лише в області змісту навчання, його методів або форм проведення занять, але при цьому залишається “винесена за дужки” особа учня не дотримується стародавня заповідь не “нашкодь”, то подібні інновації і творчість не можуть бути в педагогіці оцінені позитивно.

Зміст поняття “інноваційна діяльність учителя”, уявлення про те, що вона повинна в себе включати, природньо, поступово змінюється, ускладнюється, бо саме розвиток суспільства йде, головним чином, шляхом збільшення “культурного пласту”, який доповнює природу людини і її психіку комплексом різноманітних норм, знань, відчуттів. Кожний час, розв’язуючи це питання, вносить свої корективи, доповнення. На нашу думку, визначити все, що стосується “інноваційної діяльності вчителя” неможливо, тому, що втілення культури, обсяг духовних інтересів і потреб безмежні, і можливості людини в оволодінні нею багатопланові. Тому слід залишити одну межу відкритою і тим самим не обмежувати педагога будь-якими рамками в оволодінні основами інноваційної діяльності. Питання можна поставити інакше: що необхідно (а не достатньо) педагогу сьогодні?

О. Киричук та С. Карпенко зробили спробу визначити феномени, які репрезентують форми суб’єктності людини, під якою вони розуміють спосіб буття людини у суспільстві. Визначаючи духовність як інтегральну здатність людини до самодетермінації та активної творчості, самотрансляції у світ ідеальних, об’єктивно існуючих цінностей, самоактуалізації її покликання [9, с. 3-12], вони запропонували шість параметрів феноменальної репрезентації суб’єктності:

- 1) об’єкти духовності (предмети праці, інші люди, вищі сутності буття);
- 2) базові життєві цінності (істина, користь і доцільність, любов, добро, творчість);
- 3) тип самовизначення особистості (прагматичний, моральний, екзистенціональний);
- 4) спосіб виявлення творчих тенденцій у діяльності та поведінці індивіда;
- 5) характер смислоутворюючих мотивів (самореалізація, моральна самореалізація, гармонізація свого життя, зв’язок людини і космосу);
- 6) духовні системні та життєві постанови людини (віра – егоцентризм, надія – соціоцентризм, любов – космоцентризм).

Тобто, показниками духовності людини є її суб’єктні властивості, емпірично виявлені на різних рівнях життєдіяльності.

Виключно важливим у розгляді структури інноваційної діяльності є поєднання особистісного і операціонального аспектів діяльності. Цей напрямок успішно розробляється у дослідженнях І. Ісаєва, А. Міщенко, Є. Шиянова [8].

На думку Н. Клокар, структура готовності вчителя до інноваційної діяльності включає такі компоненти: мотиваційний, когнітивний, процесуальний [12, с. 8].

Зазначимо, що досліджуючи готовність педагога до пошукової діяльності, К. Макагон [17, с. 8] визначає її “як складне інтегральне професійно значуще новоутворення, сутність якого становить взаємодія мотиваційно-орієнтаційного, змістовно-операційного та оцінювально-рефлексивного компонентів”.

Вважаємо доцільним обґрунтування підготовки вчителя до інноваційної діяльності, виконане Є. Морозовим та П. Підкасітим [20, с. 88-93].

Значний вклад у розробку змістової і структурної складових інноваційної діяльності внесли В. Сластьонін та Л. Подимова, визначивши такі її компоненти: мотиваційний, креативний, операціональний, рефлексивний [28, с. 80].

Заслуговує на увагу висновок М. Мойсеєва про те, що процес становлення людини має синергетичний характер, для якого властива системність становлення організаційних структур і їх неминуха внутрішня суперечливість [19, с. 125].

Погоджуючись з дослідженнями вказаних вчених, можна зазначити, що сутнісними (такими, які виявляють внутрішній зміст) компонентами інноваційної діяльності вчителя є: філософський, мотиваційний, креативний, рефлексивний, валеологічний, технологічний.

Характеризуючи сучасну традиційну систему слід сказати, що в центрі уваги знаходиться навчально-виховний процес. Відносини між його учасниками побудовані як суб’єктно-об’єктні, де суб’єкт – викладач знаходиться в обмежених умовах, його діяльністю управляє навчальний план і програма, жорстко задаючи рамки відносин. Об’єкт – студент повинен бути наповнений певним об’ємом знань, його роль – пасивне засвоєння інформації.

Все це посилює необхідність теоретичного переосмислення процесу розвитку педагогічних традицій. В сучасних умовах іде переосмислення, збереження і збагачення традицій за рахунок пошуку нових ціннісно-сміслових установок, зміни змісту і форм, адекватних реальному життю [29].

Одним з позитивних моментів розвитку сучасного наукового знання є відмова від однорідності визначень, що приводять до вузькості і замкнутості понять. В сучасному філософському знанні поняття традиція трактується широко і багатопланово. Традиції розуміються як закон (В.Д. Плахов), досвід (Є.С. Маркарян), засоби пізнання (І.Т. Касавін), відношення (Н.В. Суханов), форми поведінки (Е.А. Баллер). В різних філософських трактуваннях межі понять традиції стикаються з філософським полем таких понять і явищ як звичаї, цінності, спадщина [2].

Розглянемо поняття “традиція”, “традиція в педагогіці” і “педагогічні традиції”, “традиційна система освіти”.

Щодо поняття “педагогічні традиції”, то базуючись на визначеннях Сюзаревої І.Ф. “...це сукупність результатів розвитку освіти (цінностей, відношень, форм діяльності, норм поведінки, вимог, ідей, знань, тенденцій), відтворених, використаних та таких, що розвиваються в відповідності до конкретно-історичних задач” [29, с. 6].

Педагогічна традиція розглядається як найстійкіший педагогічний феномен, основною характеристикою

якого є національна специфіка. Поняття педагогічної традиції має тісний зв'язок з ментальністю. Також, традиційні цінності національної освіти постійно актуалізують множинні форми світової педагогічної свідомості.

В свою чергу педагогічні традиції розглядаються як традиції, що мають глибокі історичні корені, особливе значення в загальному педагогічному процесі, в практиці навчання і виховання. Головними характеристиками цього поняття є закономірність їх становлення і включеність в загальний педагогічний процес в його історичному розвитку; зв'язок і спадкоємність в різні періоди [29, с. 7].

В рамках педагогічного процесу традиції визначаються як ті, що історично склалися. Стійкі і повторюючі явища, що передаються від одного покоління до іншого. Сислове поле педагогічних традицій з началом розробки культурологічного напрямку розширюється. Традиції розуміються як закон (Р.Б. Вендровська), форма життєдіяльності народу (О.М. Васіна), явища (Ф.Г. Газізова), узагальнюючі ідеї, поняття, ідеали, які напрацювало людство (Р. Жумабаєв) [29, с. 7].

Все вищевикладене дає можливість представити науковий аналіз і узагальнення традицій по відповідним параметрам.

Отже, аналіз розуміння сутності традиції дозволяє представити традицію як сукупність результатів розвитку освіти (цінностей, відносин, форм діяльності, норм поведінки, вимог, ідей, знань, тенденцій), відтворюючих, розвиваючих і використовуючих у відповідності з конкретними задачами [15].

В багатьох дослідженнях останніх років відмічається актуальність ідей спадкоємності та новаторства в педагогіці для сучасного розвитку педагогічної теорії і практики, а також прогресуюча тенденція зближення категорій "традиція" та "інновація" для пошуку нових освітніх концепцій.

Т. К. Клименко в статті "Традиції та інновації в педагогічній освіті" відмічає, що інноваційні процеси входять в протиріччя з існуючою традиційною підготовкою, однак між ними існує діалектичний взаємозв'язок, і можна стверджувати, що в останні десятиріччя в педагогічній освіті існують дві тенденції розвитку освіти - традиційна та інноваційна [11].

До теперішнього часу в науковій літературі склалася наступна схема розмежування інноваційного процесу на етапи: етап народження нової ідеї або виникнення концепції новини; умовно його називають етапом відкриття, яке є результатом, як правило, фундаментальних і прикладних наукових досліджень (або миттєвого "осаяння").

Етап винаходу, тобто створення новини, втіленої в який-небудь об'єкт, матеріальний або духовний продукт-зразок.

Те, що нове для одного вчителя, може бути не новим для іншого. Новизна завжди носить конкретно-історичний характер. Народжуючись в конкретний час, прогресивно вирішуючи задачі конкретно-історичного етапу новина може швидко стати надбанням, нормою, загальноприйнятою масовою практикою, стати гальмом розвитку в більш пізній час.

Так, наприклад, класно-урочна система навчання Я.А. Коменського, теорія православного (релігійного) виховання К.Д. Ушинського, досвід В.А. Сухомлинського, теорія оптимізації процесу навчання, опорні конспекти В.Ф. Шаталова та інші новини були і залишаються видатними ідеями свого часу, і їх не можна розглядати і тим більше оцінювати зовні нього.

В педагогічній науці виділяються: новизна абсолютна (принципово невідома "новина", відсутність аналогів і прототипів), відносна новизна (місцева, приватна, умовна), псевдоновизна (оригінальне прагнення зробити не стільки краще, скільки інакше), дрібниці винахідництв.

У зв'язку з цим велике значення має розгляд питання про співвідношення інновацій і традицій. Традиція та інновація в особі творця ведуть між собою постійний діалог, завдяки якому стає можливим творчий процес і творчий розвиток традицій. Творча діяльність необхідна не тільки для породження інновацій але і для підтримки культурних, художніх і наукових традицій. Традиції і інновації є взаємонеобхідними чинниками розвитку.

Механізм осмислення, виникнення культурної інновації скоюється як процес формування деякої, досить складної, суперечливої і неоднозначної оцінки дії. Цей процес включає прагнення переосмислити всю накопичену культуру, як проблемне поле між полярностями різних культур.

Наступна суперечність пов'язана із зміною стійкості того або іншого співтовариства. Для одних суспільних організацій характерне прагнення зберегти форми організацій, що історично склалися, стійкості. Організація (співтовариство) відкидає всі істотні інновації, включаючи і ті, які підвищують її ефективність.

В умовах соціальної нестабільності, на думку Є.Д. Телегіної, у людини знижується ефективність прогнозування, зберігається і посилюється боязнь ризику, що визначає специфіку переходу від канонізованого мислення до творчого. Область активності людини часто обмежується прагненням з якнайменшими витратами пережити нестабільний період. В той же час спостерігається тенденція відмови від стереотипів, зняття бар'єрів, що відкривають шлях до творчості. Перетворення в професійній діяльності починаються з ухвалення людиною вимог, які нові умови життя і сучасне суспільство ставлять перед ним, усвідомлення нових відносин, що виникають в суспільстві, а також змін, які відбуваються в ньому самому.

З іншого боку, відбуваються зміни в характері і змісті вимог, які людина сама пред'являє до життя, до суспільства. У разі неспівпадання вимог, що пред'являються суспільством до людини, а також очікуваних від нього результатів з вимогами, які людина звертає до суспільства, неминуче виникають конфлікти як у взаємовідносинах людини із зовнішнім світом, так і внутрішньо особисті. Ці конфлікти служать підставою своєї невідповідності новим умовам і вимогам, підставою для реальних змін в мисленні. Людина стає перед необхідністю переоцінки своїх вимог до життя, зміни погляду на речі і на самого себе.

Аналіз теоретичних розробок, передуючих зверненню до терміну “інновація”, показав, що в мові вітчизняної педагогічної теорії і практики використовувалися в цій області інші терміни. До їх числа можна обґрунтовано віднести такі достатньо розроблені поняття, як “упровадження досягнень педагогічної науки в практику”, “використання педагогічних відкриттів в практиці”, “оновлення педагогічної діяльності”, “перетворення педагогічного досвіду”, “перебудова традиційних систем освіти”, “педагогічна майстерність”, “творчість вчителя” та деякі інші.

Перший досвід з’єднання теоретичних занять і створення творчих “майстерних по розробці наукових основ” нової школи в нашій країні був зроблений С.Т. Шацким.

Отже, становлення інноваційної освіти є найважливішою державною задачею. Це обумовлено необхідністю переходу до більш ефективної і мобільної соціально-економічної системи побудови громадянського суспільства.

Стратегічним напрямом перспективного розвитку системи освіти України, механізмом інтеграції до світового системного інформаційного суспільства є втілення нових педагогічних технологій. Їх основними індикаторами є: теоретичні знання і рівень як показник соціальної диференціації і стратифікації населення, інтелектуальний потенціал як інфраструктура інформаційного суспільства.

Таким чином, активація інноваційної діяльності повинна передбачати якісно нові форми організації структурних, функціональних, зворотних взаємозв’язків і ефективну взаємодію між усіма учасниками інноваційного процесу, закріплення нових функцій за відповідними суб’єктами управління. Її результативність визначається повнотою і змістом взаємодії між собою всіх учасників єдиної системи отримання і використання нових знань і технологій.

Ідеї інноваційного навчання широко розробляються і застосовуються практиками на рівні індивідуального новаторства, створення нових типів навчальних закладів, виконання науково-дослідних проєктів. Без глибокого психолого-педагогічного вивчення його особливостей цей вид навчання може бути представлений у вигляді більш менш часткового емпіричного запровадження в систему традиційного навчання.

XXI вік – століття освіти, у зв’язку з цим виникає об’єктивна необхідність створення системи інноваційної освіти, початковим пріоритетом якої повинне стати формування вільної і відповідальної особи здатної конструктивно працювати в проблемних ситуаціях, що поєднує професійну компетентність з цивільною відповідальністю, що володіє належним світоглядним кругозором і етичною свідомістю, формування її перетворюючого інтелекту інноваційних здібностей і творчої інноваційної діяльності на основі гуманізації навчально-виховного процесу.

Список використаних джерел

1. Андрущенко В.П. Філософія як теорія та методологія розвитку освіти / Л. Губерський, В.Андрущенко. – К.: МП Леся, 2008.
2. Баллер Э. А., Косолапов С.М. Культура и мораль. – М.: Б.и., 1979. – 62 с.
3. Взятишев. В.Ф., Романкова Л.И., Соціальні технології в

освіті. // Вища освіта в Росії. – 1998. – № 1. – С. 28-38.

4. Винер Н. Кибернетика и общество / Н.Винер. – М., 1958. – С. 45.
5. Гільбух Ю.З., Дробноход М.І. Інноваційний експеримент у школі. На допомогу початкуючому дослідникові / Ю. Гільбух, М.Дробноход. – К., 1994. – 322 с.
6. Європейські педагогічні студії / Асоціація ректорів педагогічних університетів Європи; ред. кол. В.П. Андрущенко (голова). – Вип. 1-2. – К.: Вид-во НПУ імені М.П. Драгоманова, 2012. – 256 с.
7. Зязюн І.А. Інтелектуально творчий розвиток особистості в умовах неперервної освіти // Неперервна професійна освіта: проблеми, пошуки, перспективи / за ред. І.А.Зязюна. – Київ: Видавництво “Віпол”, 2000. – 56.
8. Исаев И.Ф. Теория и практика формирования профессионально-педагогической культуры преподавателя высшей школы / И.Исаев. – Москва-Белгород, 1993. – 217 с.
9. Киричук О.В., Карпенко З.С. Рівні суб’єктивності та індикатори духовності людини // Педагогіка і психологія. – 1995. – 33.
10. Кларин М.В. Что такое педагогическая технология // Современная дидактика: теория-практика. – М., 1994. – С. 215-230.
11. Клименко Т.К. Теоретические основы становления будущего учителя в инновационном образовании / Т.Клименко. – Чита: Забайкальский государственный педагогический университет им. Н.Г. Чернышевского, 1999. – 213 с.
12. Клюкар Н.І. Психолого-педагогічна підготовка вчителя до інноваційної діяльності: автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04 / Ін-т пед-ки і психології професійної освіти АПН України. – К., 1997. – 19 с.
13. Крайзмер Л.П., Матюхин С.А., Майоркин С.Г. Память кибернетических систем. Основы мнемологии. – М., 1971. – С. 16.
14. Кремень В.Г. Освіта зорієнтована на перспективу // Урядовий кур’єр. – 2000. – 19 лют. – С. 2.
15. Куликова С.В. Взаимодействие традиций и инноваций как основа построения национальной образовательной системы / С.В. Куликова. – М.: Прогресс, 1995. – 278 с.
16. Левитан К.М. Личность педагога: становление и развитие / К.М.Левитан. – Саратов: Изд-во Саратов. ун-та, 1991. – 168 с.
17. Макагон К.В. Формування готовності педагога до пошукової діяльності в умовах післядипломної освіти: автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.01 / Ін-т педагогіки АПН України, 1998. – 18 с.
18. Мищенко А.И. Педагогический процесс как целостное явление / А.И. Мищенко. – М.: Московский открытый социальный университет, 1993. – 54 с.
19. Моисеев Н.Н. Алгоритмы развития / Н.Н. Моисеев. – М.: Наука, 1987. – 297 с.
20. Морозов Е.П., Пидкасистый П.И. Подготовка учителей к инновационной деятельности // Советская педагогика. – 1991. – № 10. – С. 88-93..
21. Національна доктрина розвитку освіти // Освіта України. – 2002. – Квітень, 23.
22. Онушкин В.Г., Огарев Е.И. Образование взрослых: междисциплинарный словарь, терминологии. – СПб.: Воронеж, 1995. – 65 с.
23. Паламарчук В., Рудаківська С. Від творчої особистості – до нових технологій навчання // Рідна школа. – 1997. – № 2. – С. 52-62.
24. Пекельна В. С. Управление школой. У 2 ч. / В.С.Пекельна. – Х.: Вид. гр. “Основа”, 2004. – 112 с.
25. Проект положення про інноваційну діяльність в системі освіти. – К.: ІЗМН, 1998. – 122 с.
26. Роберт И.В. Современные информационные технологии в образовании / И.В.Роберт. – М.: Школа-Пресс, 1994. – 205 с.
27. Сисоева С.О., Алексюк А.М., Воловик П.М., Кульчицька О.І., Огаєва Л.С та інші. Педагогічні технології у неперервній професійній освіті. – К.: ВІПОЛ, 2001. – 502 с.
28. Сластенин В.А., Подымова Л.С. Педагогика: инновационная деятельность. – М.: ИЧП “Издательство Магистр”, 1997. – 308 с.
29. Сюраева И. Ф. “Историко-педагогические традиции в условиях эксклавного региона России (XIII – начало XXI вв.)”. 13.00.01 – общая педагогика, история педагогики и образования автореферат диссертации на соискание ученой степени доктора педагогических наук. – К., 47 с.

Moskaliuk G., candidate of pedagogical sciences, associate professor, bread-winner, National pedagogical university, is the name of M. P. Drahomanov (Ukraine, Kyiv), gileya.org.ua@gmail.com

Philosophy of introduction of innovations is in the informatively-communicative environment of education

In this article the author analyzes and interprets the ways and barriers of introducing innovation in education in information and communication environment. The study identifies and formulates long-term strategic direction of the development of education in Ukraine, mechanisms of integration into the global system of information society and the implementation of new educational technologies. The main indicators of their embodiment as the author sees it are theoretical knowledge as an indicator of social differentiation and stratification of the population, intellectual potential as the infrastructure of the information society.

Keywords: information and communication environment, social differentiation, stratification of the population, intellectual potential, technologies.

Москалик Г., кандидат философских наук, доцент, соискатель, Национальный педагогический университет им. М. П. Драгоманова (Украина, Киев), gileya.org.ua@gmail.com

Философия внедрения инноваций в информационно-коммуникативной среде образования

Проанализированы и осмыслены пути и барьеры внедрения инноваций в образовании в условиях информационно-коммуникативной среды. В исследовании выявлено и сформулировано стратегическое направление перспективного развития системы образования Украины, механизмы интеграции в мировое системное информационное общество и внедрение новых педагогических технологий. Основными индикаторами их внедрения автор видит: теоретические знания как показатель социальной дифференциации и стратификации населения, интеллектуальный потенциал как инфраструктуру информационного общества.

Ключевые слова: информационно-коммуникативная среда, социальная дифференциация, стратификация населения, интеллектуальный потенциал, технологии.

* * *

УДК 340+37.035.4+(316.3)

Македонська С. І.
здобувач кафедри соціальної філософії
та управління, Запорізький національний університет
(Україна, Запоріжжя), makedon_20@mail.ru

ГЕНЕТИЧНІ ПРИЧИННО–НАСЛІДКОВІ ЗВ'ЯЗКИ ФЕНОМЕНА ФІЛОСОФСЬКОЇ КУЛЬТУРИ ВЧИТЕЛЯ: ТЕОРЕТИКО– МЕТОДОЛОГІЧНИЙ КОНТЕКСТ

Розкрито підходи до виявлення генетичних причинно–наслідкових способів вираження каузальних зв'язків філософської культури вчителя та обґрунтовано її пізнавальні ресурси в контексті генетичного підходу; обґрунтовано модель філософської культури вчителя і представлено визначення філософської культури вчителя як соціального явища і процесу, що реалізується у педагогічній практиці автора.

Ключові слова: причинно–наслідкові зв'язки, генетичні підходи, філософська культура вчителя, рефлексивна система, моделі філософської культури.

Філософська культура як форма суспільної свідомості і рефлексивна система виникає з необхідності вироблення загального погляду на світ, дослідження його загальних начал, законів, потреб у раціонально обґрунтованому методі мислення, необхідності логічного мислення і теорії пізнання. Філософська культура сприяє самосвідомості людини, розумінню місця і ролі наукових відкриттів у системі розвитку людської культури, тому вона розглядається через призму людського відношення до світу і ставить своєю метою обґрунтувати найважливіші принципи орієнтації людей у світі. Актуальність і проблемність ідей обраної теми зумовлена тим, що причинність виступає у якості одного з основних компонентів людського мислення. Будь–які зміни у стані об'єктів чи систем реальності мають свої основи, на які націлена ідея причинності, яка і направлена на розкриття цих

основ. У нашому дослідженні термін “причина” вважається стимулом і причиною змін, а причинність – причинний зв'язок, каузальний зв'язок (від лат. causa – причина) вважається однією з найважливіших форм взаємозв'язку чи взаємозумовленості явищ і процесів буття, що виражає генетичний зв'язок між ними. Якщо одне явище (процес), що називається причиною, при наявності певних умов неминує породжує чи викликає до життя інше явище (процес), що називається наслідком (чи дією), то в результаті цього проявляється їх генетична сутність і спрямованість. Наукова новизна нашого дослідження орієнтується на ідеї, що каузативні конструкції філософської культури розглядаються не ізольовано, а у цілісній системі культури як такої. Філософська культура представляє собою сукупність норм, цінностей, ідеалів, що існують за межами не тільки першого (природного), а й другого (соціального) світу, що й утворюють зовнішні відносно соціальної практики традиції, які багато в чому визначають характер, спрямованість і побудову філософської культури. Остання представляє собою рівень розвитку самої людини (вчителя), її знань, умінь, здібностей, виступаючи тим механізмом, що формує особистість, її мову, мислення, поведінку, вчинки, націлених на виявлення проблем організації та суспільної самоорганізації соціуму в період радикальних трансформацій в Україні [1].

Вперше поняття “культура” запропонував Марк Туллій Ціцерон для визначення філософії як “культури розуму”. За його часів у Давньому Римі слово “культура” вживалось у значенні обробітку землі для забезпечення її родючості, тобто агрокультури. Отже, за Ціцероном, філософія є культурою, тому що, як і землеробство “обробляє”, “обробляє” розум для його кращого “плодоношення”. Для даного дослідження важливою є думка, що культура є діяльністю, спрямованою на перетворення природи на благо людини (землеробство), а з другого слугує засобом удосконалення духовних сил людини, її розуму (філософія). За нових часів цей діяльнісно–творчий аспект культури найбільше розвинули Й.Г. Гердер і Г.В.Ф. Гегель, а в Україні – Г.С. Сковорода. Й.Г. Гердер, обстоюючи ідею історичного прогресу людства, пов'язував прогрес з розвитком культури, до якої він відніс мову, мистецтво, науку, релігію, ремесла, сімейні відносини, управління, традиції і звичаї. Причому, сприйняття і засвоєння набутої людством культури для кожної окремої особи, на його думку, є неодмінною умовою становлення (генезису) її як людини, її, так би мовити, “другим народженням” Думки Й.Г. Гердера про друге, соціальне народження людини через культуру і в культурі дістали розвиток у німецькій класичній філософії у І. Канта, Й. Фіхте, Шеллінга, а в найбільш зрілій і теоретично систематизованій формі – у Г.В.Ф. Гегеля. У критичній філософії І. Канта рефлексія відіграє подвійну роль; у некласичній філософії XIX–XX ст. визначається як філософський метод обґрунтування самих основ духовної і практичної діяльності. У розвитку поняття “філософської культури” як рефлексії виділяються два основних етапи: 1) рефлексія як спосіб обґрунтування наукового знання в індивідуальній самосвідомості (Декарт–Локк–Лейбніц); 2) рефлексія як спосіб